

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 9.

V Ljubljani, 1. septembra 1888. Leto XVIII.

Novomašniku.

Slovésno poje zvon iz lín,
Razlega strel se z visočín,
A v cerkev vije se sprevod,
Oj to je nove maše god.

Mladič stopa pred oltár,
Da prvi bo opravil dar.
Kakó pogumen mu korák!
Srčán pač Kristov bo voják.

V levici šop drži cvetíc,
Radóst mu z jasnih sije líc.
Očí na zemljo mu ne zró,
Zaupno dviga jih v nebó.

V sprevodu mati, sestra, brat,
In ž njimi mnog je srečen svat,
O danes je veselja dan,
Vže dokaj let pričakován.

Oj Novomašnik, iz srcá
Prosimi hočemo Bogá,
Da mnogo, mnogo srečnih dní,
Ti Vsemogočni podeli.

O Bog, Ti razsvetluj mu um,
Ti vžigaj v prsih mu pogum,
Ti kaži vselej pravi pot,
Usliši nas, nebá Gospod.

Fr. Krek.

Rožni venec.

i je bilo žive duše v prostornej cerkvi, razven priletne gospé, ki je pa bila takó skrita mej tremi stebri, da je človek ni mogel takój opaziti. Njena svitlo-črna obleka je kazala, da žaluje. Bila je tako utopljena v molitev, da ni čula lehkkih stopinj ubožne deklice, ki je prestopila cerkveni prag in korakala po sredi svetišča, ne da bi opazila navzočo gospo. Deklica se je zavila k stranskemu oltarju, v katerem je stala prelepa slika matere božje, a pod to sliko je bila druga, nekoliko manjša slika sv. Antona Padovanskega.

Položivši pletenico, ki jo je nesla v roci, nekoliko v stran, poklekne na kameneno stopnico pred oltarjem, sklene pobožno beli ročici, ozrè se zaupljivo na podobo Marije in začne moliti na glas:

„Mati moja ljuba! Zopet te pridem častit in prosit zdravja svojej bolnej materi. Doslej sem molila vselej z molekom sv. rožni venec, katerega ti takó zeló ljubiš. Ali glej! danes sem izgubila molek. Iskala sem ga vže povsod, koder sem hodila, ali zamán je bilo moje iskanje. O sveti Anton, nate se obračam s ponižno prošnjo, da mi pomoreš najti mojo najljubšo stvarco, moj molek. Ti si óni blaženi povračevalce izgubljenih stvari, katere si vže tolikim in tolikokrat povrnil. Oj, poišči, prosim te, tudi meni moj izgubljeni molek! In ti, preblažena Devica Marija, ne bodi huda, da molim danes sv. rožni venec brez blagoslovljenega molenka. Oj bodi tako dobra in izprosi mojej materi ljubo zdravje, da si opomore iz velike denarne zadrege. Ljuba mati nebeška! ozri se milostivo ná-me, ubogo hčerko, ki te iz srea ljubi, in usliši mojo ponižno prošnjo!“

Tako je deklica molila in prosila mater božjo.

Njena glasna molitev pa je vzbudila pobožno gospo iz svetega premišljevanja. Tiho pazi na vsako besedo, ki je prihajala iz otroškega srea, in solze radosti in sočutja oblijó njen oveneli obraz. Ravno hoče stopiti k deklici, ko ta molitev sklene in končno še pristavi: „Jutri pridem zopet, ako bodem le zdrava. In ti, mati moja mila, váruj me vseh nesreč, in moj angelj váruh naj me vodi po vseh mojih potih. Ti pa, sv. Anton, izprosi mi milost pri Bogu, da najdem zopet svoj molek!“

To rekši, priklone se, vzame pletenico in otide. Tudi zdaj ni opazila gospé, ki jo je z očmi spremljevala do cerkvenih vrat. Poslednja dekličina prošnja jo je pridržala v klopi, ker neka nova, srečna misel šinila jej je v glavo.

Drugi dan ob istej uri ste zopet obe sami v cerkvi. Toda gospa je danes na drugem mestu, bliže ónega oltarja in ravno tako skrita očem ubožne deklice, ki je položila pletenico precej daleč od sebe. Deklica poklekne na stopnico pred oltarjem in s solzami v očeh toži Mariji svojo nesrečo, da še ni našla molenka.

„A vender še ne obupam,“ govori dalje, „saj sem vže tolikokrat slišala, da ti nikogar ne zapustiš, kdor zaupljivo pribeži k tebi!“ Zatorej trdno upam, da uslišiš tudi mene, ki te boljše ljubim, kakor lastno svojo mater. Če sem te kdaj

razžalila, dobra mati nebeška, prosim, razodeni mi, in takój hočem vse poravnati in se poboljšati. Vzemi me v svoje varstvo in ne pusti, da bi se kedaj ločila od tebe. In ti, sv. Anton Padovanski, prosi nebeško dete, ki je držiš v svojem naročji, da se milostno ozrè na moje reve in britkosti!“

Tudi danes je poslušala gospa deklíčine besede in solzé britkega sočutja se jej uderó po ovencem lici.

Ko deklica pobožno moli rožni venec, stopi plemenita gospa iz svojega skri-vališča ter se tiho priplazi do pletenice, v katero prav varno položi nekaj v papir zavitega. Hitro se zopet umakne na svoje prejšnje mesto in plaho gleda, je-li srečno izvršila svojo skrivnost.

Odmolivši rožni venec, ponovi deklica svoje prošnje ter zopet otide s plete-nico, ne vedoč, da je gospa nekaj vánjo položila.

Domóv prišedši, oddá materi pletenico, v katerej je donašala jedi, ter gre v vežo, da zakuri na ognjišči. Mati odgrne prt in takój ugleda nenavadni zavitek. Hitro ga odpre in najde v njem dva dragocena moleka in kaj lep, v svilo zavit listek. Bolníca se začudi pri tem pogledu, ker tako lepih molekov še nikoli ni videla. Jeden molek je čisto navaden, ali drag mora biti, ker vse jagode na njem se blesté, kakor bi bili pravi biseri. Križec pri moleku je celó zlat. A drugega moleka se bolnica zeló ustraši. Na lepej nitki je nanizan sam srebrn denar. Mesto debelejših jagod, ki značijo pri rožnem vencu „očenaš“, upleteni so srebrni tolarji, in mesto drobnejših jagod so nabrane same svitle dvajsetice. Križec je zopet zlat. Mesto treh drobnejših jagod pred rožnim vencem so nanizani trije zlatniki.

Ni torej čudo, da se je žena pri tem pogledu zeló ustrašila in to še posebno zaradi tega, ker jej hči o vsem tem niti besedice ni povedala.

„Minka! Minka!“ kliče bolníca na ves glas, da hči vsa prestrašena priteče v sobo. Kakor okamenela zastane pri vratih, ugledavši tak lesk. Mati jo vpraša, kje je vse to dobila, a deklica le molčéč odkimuje z ramama, da o vsem tem ničesar ne vé. Zdaj ugleda poleg postelje v svilo zavit listek, ki je materi padel na tla. Pobere ga in odvije. Ko pogleda vanj, vsa zavzeta zavpije: „Za božjo voljo, od kod je to? Mati, glejte, kakšna pisava in kakšen papir! Ves z veneci in šopki raznobojnih cvetic je opisan.“

Deklica umolkne in tiho čita listek; a čim dalje čita, tem bolje se čudi tej skrivnosti. Naposled zgane listek skupaj ter vzklikne: „O milostiva, o do-brotljiva mati Marija!“ To rekši pade na koleni pred podobo matere božje, ki je visela poleg materine postelje na steni. Solze veselja zalijó njen rožnorudeči obrazek.

Klic osupele matere jo spravi zopet na nogi.

„Za božjo voljo, Minka, pa je je? Čitaj mi, čitaj, kaj stoji zapisanega na tem listku, ki ga držiš v roci!“

„Mati božja sama mi je poslala vse to,“ pripoveduje Minka. „Poslušajte listek, ki mi piše:

Preljuba hčerka!

Poslušala sem tvojo molitev in tvoje prošnje, ki si je z otroškim zaupanjem pošiljala v nebo. Tvoja goreča molitev je prodrla oblake in prišla pred božji prestol.

Tu ti pošlje sv. Anton Padovanski biserni molek za tvojega lesenega, ki si ga izgubila. Prebiraj ga rada po večkrat, kadar utegneš, in glej, da bode vsaka tvoja molitevca, ki jo moliš, še mnogo lepši biser, nego so ti, ki so na tem traku nanizani. Ohrani svoje nedolžno srce čisto, kakor so čisti ti svitli biseri. Sveti Anton te ljubi in te bode ljubil, ako mu ostaneš zvesta in se mu še dalje priporočaš.

Drugi molek pošilja Marija tvojej bolnej materi. Razdere naj ga in porabi denar, kakor najbolje zna in more. A ti, preljuba moja, ljubi mater in slušaj jo. Bodi jej trdna podpora na stare dni, Bog ti bode vse stotero povrnil. Rada hodi v cerkev, kakor doslej. Ondu bodeš našla v kratkem priletno gospo, črno napravljeno, ki te bode ogovorila in vprašala po tvojej materi. Popelji jo na svoj dom, ker ona bode v podporo tebi in tvojej materi.

Moli in delaj rada, in nebeški Oče bode rosil svoj blagoslov na tvojo glavo; angeljci, tvoji ljubljenci, venčali te bodo z najlepšimi cveticami in nesli kdaj v sveto nebo, kjer prebiva in kraljuje tvoja skrbna mati Marija.“

Obé, mati in hči, zajokate na glas, ko prečita Minka ta takó lepo pisan listek. Samega veselja ne veste, kaj bi začeli. V pobožnej, tihej molitvi se vzdiguje njiju zahvala k nebesom.

Še le po dolgem molku izpregovori mati in vpraša, kje je listek dobila. A Minka skoraj nejevoljna odgovori: „Mati ljuba, ali niste slišali, kdo mi je vse to poslal; ali ne umejete teh sladkih besed? Dà, dà, na tem se pozná, da so z nebes, ker je tako težko umejete. Saj pravijo, da človek v življenji ne more okusiti nebeškega veselja niti umeti nebeških stvari. Ako vže te besede človeka s tako srečo naslajajo, oj kaj bode še le v nebesih!“

Novič jej zaigrajo solzé veselja v bistrih očesih in rudeči ustnici se premikajo v tihej molitvi.

Dolgo se še razgovarjate o nebesih in o neznanej gospej, katero jima je naklonila božja previdnost.

Ko hoče Minka listek nazaj v svilen zavitek položiti, zapazi, da je na drugej strani listka še nekaj zapisanega.

„Ljuba hči! Bodi vedno ponižna in dobrotljiva. V kratkem bodeš zeló obogatela. Ne zabi takrat nesrečnih sirot in trpinov na zemlji. Podpiraj je po vzgledu svoje dobrotnice, če bi ta utegnila kmalu umreti. Spominaj se je v molitvi in ona bode prosila v nebesih za tebe.

Ta listek si hrani do smrti. Čuvaj ga, kakor drag zaklad. Spomina naj te dolžnostij, katere sem ti naložila in obljub, katere bodeš takój storila. O vsem tem ne povej nikomur ničesar razven svojej materi. Vedve sami ohranita v srci to skrivnost in jo nesita s seboj v hladni grob!“

Zopet se zasvetijo solzé v očesih uboge matere in hčerke.

„Dà, to pismo je z nebes,“ deje mati resno. „Kdo drugi more prorokovati razven Bogá in po njem razsvetljenih mož! O Bog moj dragi, sva-li vredni tolike sreče? Minka, nù, kaj oblubiš Bogu?“

„Vse,“ odgovori deklica jokaje. „Ne sebi hočem živeti, ako obogatim, nego drugim — ubogim in pomanjkanje trpečim ljudem.“

Dolgo ste še obe utopljeni v gorečo molitev. Minka spravi listek kot najdražji zaklad v svojo skrinjico, zavivši ga v najlepše prte. Mati razdré po ukazu

denarni molek in spravi srebro in zlato v šrambo, da je more o priliki rabiti. Križec pa obesi na steno poleg postelje in se večkrat zaupljivo obrača va-nj in ga poljubuje.

Minka je krasnega bisernega moleka neizmerno vesela. Skoraj prijeti si ga ne upa.

Vsa zamaknena je klečala drugi dan pred Marijinim oltarjem. Usta niso mogla izražati dostojne zahvale; le srcé, polno najblažjih čutov, je govorilo. Solzé vzvišene radosti so jej zalivale oči, ko je prvič prebiralá svitle bisere pred podobo istega, ki jej je ta dar naklonil.

A še nekdo je pretakal ne daleč od te majhne Kristove neveste solzé veselja in sočutja. Gospa je klečala na svojem mestu in zrla neprestano v deklíco, katerej je ona naredila toliko radosti in veselja. Srce jo je siloma vleklo k najljubšej prijateljici, ali krotila je svoje plemenite želje še mnogo dni. Vsak dan je prišla opazovat deklíco in ni se varala o njenej pobožnosti.

Slednjíč gospa sklene, razodeti se ubogej deklíci, ki je dan na dan prosila Marijo, naj bi vže skoraj prišla obljubljena gospa. Minka je odmolila ravno rožni venec in hotela oditi, ko pristopi gospa k njej, oblečena ravno tako, kakor je bilo v listku napovedano. Gospa jo izprašuje to in óno, na kar jej Minka prijazno odgovarja. Naposled se jej gospa ponudi, da jo želi spremiti do doma k bolnej materi. To je Minko zeló veselilo.

Gospa stopivši v majhno, leseno kočó, najde bolnico v velikej bedi in siromaštvu. Mnogo je govorila z materjo in jej čestitala, da ima tako dobro in pobožno hčerko. Rekla je: „Bog je uslišal deklíčino molitev in odslej se vam ni bati pomanjkanja, ker jaz hočem skrbeti za vaju.“ In gospa je zvestó spolnila svojo obljubo.

V kratkem ozdravi bolnica, in mati in hči ste se morali preseliti v lepo palačo imovite gospe.

Odslej so bile vse stiske in nadloge končane, ker gospa je imela mater za sestro in Minko za hčerko v svojej hiši. Bila je plemenita dobrotnica vdova brez otrok in sorodnikov, in zeló bogata. Svoje obilo premoženje je delila siromakom, cerkvam in dobrodelnim napravam. Dolgo so živele vse tri-skupaj v blagor in srečo ubožnim ljudem.

Umrla je mati in kmalu za njo tudi gospa. Minka je podedovala največji del ogromnega premoženja. A nikoli se ni prevzela. Ostala je vedno dobra in pobožna, kakeršna je bila v svojih otročjih letih. Delila je bogastvo ubogim in dobrodelnim napravam po vzgledu svoje nepozabljive dobrotnice. Vsak dan je pogoščevala bližnje in daljne ubožce v svojej hiši. Izvrševala je natanko svojo obljubo, da bode živela le drugim, ne sebi. Pred smrtjo je še izpremenila svojo hišo v bólnico. Umrla je tudi ona, objokovana od vseh, ki so jo poznali.

Tománov.

Volk in lisjak.

(Po Grimmu.)

Volk je bil lisjakov gospodar. Kar je volk zaželel, storiti je moral lisjak, ker je bil slabiji. Lisjak bi se bil rad oprostil svojega gospodarja. Nekoč gresta po gozdu. Volk reče: „Lisjak, glej da mi dobiš kaj pod zobé, ako ne, požrem tebe.“ Lisjak odgovori: „Pri nekem kmetu vem za hlev, v njem so jagnjeta, ako ti je prav, idiva po jedno.“

Volku je bilo to všeč. Ideta k hlevu. Lisjak ukrade jagnje, prinese je volku in gré domóv. Volk požrè jagnje, a še ni bil sit; hoče še drugo in gre po-nje. Ker je bil preneroden, zapazi ga ovca, mati jagnjetova, in začne upiti in meketati, da pritekó kmetje. Ko ugledajo volka, pretepó ga, da jim komaj uide. Hrom in krvav priteče k lisjaku, rekoč: „Grdo si me preváril! Hotel sem po drugo jagnje, a prišli so kmetje in me nabili.“ Lisjak odgovori: „Zakaj pa nimaš nikdar dosti!“

Drugi dan gresta zopet po gozdu. Volk, večna lakota, reče lisjaku: „Lisjak, glej, da mi dobiš kaj pod zobé, ako ne, požrem tebe. Lisjak odgovori: „Vem za kmeta. Gospodinja bo drevi pekla kolače; idiva po nje.“ — Gresta k hiši. Lisjak voha in voha okolo hrama, da zavoha, kje je skleda. Potegne šest kolačev iz nje in je prinese volku: „Tu imaš, nažri se,“ reče in otide.

Kakor bi trenil, požrè volk pogače in reče sam v sebi: „Dobre so, ali več bi bilo še bolje.“ Skoči v hišo in potegne celo skledo s peči, da pade na tla in se razbije. Ker je zaropotalo, priteče gospodinja, ugleda volka in pokliče ljudi. Od vseh strani pritekó hlapeci in nabijejo volka takó, da je ušel hrom ob dveh nogah k lisjaku. „Grdó si me napeljal,“ reče volk, „kmetje so me ujeli in nabili.“ Lisjak odgovori: „Zakaj pa nimaš nikoli dosti!“

Tretji dan hodita po gozdu. Volk je klecal ob dveh nogah, pa reče lisjaku: „Glej, da mi dobiš kaj pod zobé, ako ne, požrem tebe!“ Lisjak odgovori: „Vem za kmeta, klal je, meso leži v velikej kadi v kleti; idiva po meso!“ Volk odgovori: „Dobro, kar s teboj grem, da mi pomoreš, ako bi ne mogel dalje.“ „Dobro!“ reče lisjak. Po skrivnih potih se prikradeta v klet. Mesa je bilo dosti. Volk začne žreti, ter ni mogel nehati. Tudi lisjak ni stradal, a gledal je na vse strani. Večkrat je tekel v luknjo, skozi katero sta bila prišla. Poskušal je, če je njegovo telo še dosti sloko, da bode mogel skozi, kadar bode treba. Volk to videč, reče: „Lisjak, čemu tekaš sèm ter tja in skačeš skozi luknjo in zopet nazaj?“ — „Gledati moram, da kdo ne pride,“ odgovori lisjak, „le glej, da se preveč ne nažreš!“ Volk reče: „Ne ganem se z mesta, dokler ni kad prazna.“ Ali kmet je slišal skakanje lisjakovo in pride v klet. Komaj ga lisjak zagleda, pa — smuk! skozi luknjo. Tudi volk je hotel za njim, ali nažrl se je bil takó, da ni mogel skozi luknjo, obtičal je v njej. Kmet priteče s polenom in ga ubije. Lisjak pa je zbežal v gozd in je bil vesel, da se je iznebil nikoli sitega volka.

Pod stogom.

Bliska se in grôm odméva,
Kdor je zunaj, ta je réva,
Ker z oblakov plôha lije,
A na polji strehe ní je,
Da bi se pod njo vedrilo,
Dokler bo z oblakov lílo. —
Tam pod stogom dece troje

Najde zavetišče svoje;
Dokler plôha ne preneha,
Stog jim je ugodna streha.
Prva reče mlada Vlada:
„Jaz domá bi bila rada,
Pa domóv ne morem iti,
Mokra bila bi do níti.

Mati bi se hudovala,
Ko bi v dežji se oprala.“ —

Oglasí se sestra Jela:
„Jaz bi koj domóv hitéla,
Ali v blatu zamazála
Bi se mi obleka zála;
Bolje tukaj je ostati,

Dež da neha, počakati!“
In zdaj Jakec se oglási:
„Vlada, Jela, le počasi!
Ve neumno govorita
Za obleko le skrbíta;
Kaj porečem jaz ubožec,
Prazen vže imam želodec;

Naj bi prej bil jaz to védel,
 Bolje bi se bil najédel,
 Ker če bomo tu ostali,
 Dobro bomo se oprali,
 In kosilo zamudfli
 Tukaj če bomo vedrflí!“
 In sestrici mu rečeta: —

„Vemo, vemo, bratec dragi,
 Da bi bilo vse drugače,
 Ko imèl bi tù pogače,
 Dobro jesti, dobro piti,
 Potlej bilo bi vedrflí
 Pač prijetno tebi ubožec,
 Prazen ker imaš želodec!“

—é.

Sršeni.

(Prirodopisni obrazec; spisal Radoslav Knaflíč.)

Borkovem gozdu stoji kraj vélike ceste star hrast. Ponosno razprostira svoje debele veje v zrak. To vam je mogočno drevo, v vsem kraji ni mu jednakega. Borkovim daje vsako leto obilo želoda, ki je tečna piča za prašiče. Pravijo, da je ta hrast najstarejše drevo, še starejše od bližnje vasice, kder ni bilo še nobene hiše, ko je bil hrast še mlado drevesce. Gori, visoko nad prvo vejo bila je v hrastu duplina, v katerej so vsako leto gnezdile zlatovranke, dokler jim ni Borkov Ivanek z blatom zamašil odprtine, da so se ubogi mladiči morali zadušiti. Od sih dob ni v hrastovem duplu gnezdila nobena ptica več. A letos so se v njem naselili sršeni.

Borkov Ivanek je vže davno pozabil svoje grozovito dejanje. Letos je gonil veselo žvižgaje čredo na pašnik, ki se razprostira baš gozdu nasproti ónokraj ceste. Na pašniku se mu pridružita s svojima čredama Regorškov Martinek in Podkrajškov Rajko. Ker je danes zeló vroč poleten dan, spravijo se vsi trije v senco starega hrasta.

„Ivanek!“ reče Regorškov Martinek, „škoda, da ni letos zlatovrank v ónem hrastovem duplu, v katerem si jim lani mladiče zamašil. Bilo bi pač prijetno gledati, kako ti zelenomodri ptiči svojim mladičem pridno donasajo žuželk in žabie.“

„Ali ne vidite, da duplo ni več zamašeno,“ oglasi se Podkrajškov Rajko, kazaje tjà gori v hrastovo krošnjo.

„Jejmina! saj res ni zamašeno, dež in sneg sta blato izprala,“ reče Borkov Ivanek. Hotel je baje s tem umiriti svojo vest, češ, saj bi zlatovranke tudi letos lahko gnezdile v duplu, a pomislil ni, da se ptiči izogibajo takih krajev, kjer jih človek preganja ali celó muči.

Zdaj pribrenči rijast in rumenopasast sršen, za njim drugi, tretji — peti. Nekaj časa letajo brenčeč okolo dupla, končno se poizgubé vánj.

„Aj, sršeni so se naselili v duplo, oglašé se vsi trije, čudeč se.“

Oj tí hudobni Ivanek! glej, ker si tako grozovito preganjal in mučil nedolžne ptice, ognili so se vašega hrasta in zdaj so prišli sršeni vanj, da bi n domestikli zlatovranke. Ali bi ne bilo prijetnejše in boljše, ako bi po vejah skakale modrozelenkaste zlatovranke, ki pokončajo obilo kvarljivih črvov, žuželk in žabie, kakor zdaj, ko brenčé v hrastovej krošnji rumeni sršeni. To so pač hudobni in drzoviti strijci! Tebi, meni nič, hodijo na sladko ovočje, a ti jim še nič žalega storiti ne smeš, ker bi te opikali do smrti.

Začetek te sršenove selitve je bil pač žalosten. Bilo je v začetku meseca maja, ko je priletela v gozd sršenova matica. Bila je mršava in jako slabotna od dolgega zimskega spanja. V velikih skrbéh letala je žalostna od drevesa do drevesa, iskajoč si varnega zavetišča, kjer bi si postavila gnezdo za svoje mladiče. Ves božji dan je brenčala okrog, našla je sicer duplo v starem hrastu, a ni se jej dopalo, naseliti se v njem, kakor bi bila vedela, kako grozovito zločinstvo se je zgodilo v njem. — A ne dobivši boljšega prostora, da-si je bila obletéla vsako drevo po vsem gozdu, sklenila je, ostati v hrastovem duplu. Z velikim trdom si je pripravila duplo v stanovanje sebi in svojemu zaródu. Trohljive kosce hrastovega drevesa je z močnimi čeljusti koscec za koscem trgala ter steno v duplu lepo izgladila. Potem je vzletela, da bi si nabrala potrebnega gradiva za gnezdo. Našla ga je mnogo. V bližnjem Borkovem sadovnjaku je bilo vse polno mladih ovočnih drevesec. Sedla je na prvo mlado hruškico ter jela lupiti lubje z mladega drevesca, kar je bilo drevescu na veliko kvaro.

Oj ti hudobni Ivanek! ali ne vidiš nasledke svoje grozovitosti! Prej so zlato-vranke v sadovnjaku pobirale kvarljive gosence, a zdaj lupijo sršeni nežno kožico z mladih drevesec. Oj, ko bi gospod učitelj vedel za tvojo grozovitost, pač bi se mu oko solzilo o tvojej grozovitosti.

Sršenova matica je vsak košček mladega lubja v čeljustih drobno zmlela ter s slino pomešala. To tvarino je nosila v hrastovo duplo in si izdelala jako spretno gnezdice. A to ni bilo nobeno lahko delo, kdor pozna sršenovo gnezdo.

V dveh dneh si je zgradila celo pogačo sátovja. V pogači je bila stanica pri stanici, jedna kakor druga s šestimi postranskimi stenami in stropom. Peti dan svojega težavnega dela je jela skrbeti za svojo zalego; v vsako staničico je iznesla po jedno jajce. Potem je zletela na prosto ter ves dan letajoč lovila muhe, komarje in še celó čebele. Svoj plen je napadla vselej od zgoraj, vrgla ga na zemljo, umorivši ga, polomila mu krila in noge ter nesla v čeljustih v prostorno duplo. Tu ga je zmlela v drobno kašico in z njo obložila jajčka. Za pet dni so se iz jajec izvalile ličinke, ki so takój začele z veliko slastjo jesti pripravljeno jim hrano. Za devet dni so postale ličinke vže tako debele, da so jim postajale stanice pretesne. Vso hrano so snedle, a bile so še vedno lačne.

Matica jim nikoli ni mogla dovolj hrane nanesti. Po ves dan je lovila žuželke, pokončala mnogo čebel in jih nosila v gnezdo, narejala iz njih kašo ter jo dajala ličinkam v hrano.

Končno so se ličinke naveličale jesti, spredle so si mrtvaški prt, zavile se vanj ter s prejo zapredle pokrovec nad stanico, kakor da bi se vogle v rakev k večnemu počitku.

Ali ličinke niso poginile. Zapredene v pogrebnej rjuhi predle so dalje, dokler se niso popolnem zapredle. Koža, v katerej so se doslej gibale, začenna se jim lupiti in pokažejo se v novej podobi, t. j. prelévile so se v bube. Bube se ne gibljejo, mirne so, kakor bi bile mrtve. Ali ne, niso mrtve, zaspale so v trdno spanje, čakajoč vstajenja k novemu življenju.

Ko so bube spale v zapredenej stanici, matica ni počivala. Zgradila je novo pogačo sátovja, novo nadstropje, katero je stalo na prvem podprto z naopičnimi stebri. Zopet je v vsako stanico novega nadstropja položila po jedno jajce. A

predno so se iz njih izvalile ličinke, vže so se tam doli v prvem nadstropji bube vzbudile iz spanja. Nastal je za nje vstajenja dan; pokrovec nad stanico se je polagoma pridvignil, a iz stanice so vzletávali mladi sršeni. Matica je vsacega pozdravila, vsacega osnažila, da je bilo veselje.

Prva dva dni jim matica ni dovolila iz dupla na prosto. Boječ se za njih mlado življenje, donášala jim je sama hrane. Da bi ne lenarili, ukazala jim je stanice snažiti in tudi druga manjša domača dela opravljati. Četrti dan jih je peljala na prosto v beli dan. Veselo je gledala ta rumenopasasta bitja, kako so se vrtela po zlatem solnci.

Odslej so si mladi sršeni sami iskali hrane. Matica jih je večkrat vodila v bližnjo vas v Borkov sadovnjak, kjer so lupili lubje z mladih drevesec, da bi se naučili iskati gradiva za gnezdo in ga pripravljati.

Odslej je bil v gnezdu ves nov red. Matica je vodila in nadzorovala delo svojih rumenopasastih mladičev. Jedni so donášali ličinkam hrano, drugi so gradili tretje nadstropje, katero je stalo z močnimi stebri na drugem. Matica je pridno polagala jajca v stanice tretjega nadstropja, a delavke so vže gradile četrto in peto nadstropje.

Tako se je nova sršenova naselbina vedno bolj množila. Sršeni so si zgradili veliko gnezdo, obstoječe iz pet nadstropij, ki stojé drugo na drugem z naopičnimi stebri. V vsakem nadstropji ali pogači je stanica pri stanici, vsaka s šestimi postranskimi stenami in stropom.

Da bi si življenje dobro zavarovali, postavili so si pred uhomom v duplo močno stražo, kajti tudi sršeni imajo svoje sovražnike.

Borkov Ivanek, Regorškov Martinek in Podkrajškov Rajko so se čudili, da so se v hrastovo duplo naselili sršeni. Dobro so vedeli, da so sršeni hudi strijci, zato so se jih bali.

„Veste kaj?“ reče Rajko, „tukaj pa vže ne bode dobro sedeti. Ti strijci tam gori so hudi, lahko bi se v nas zaleteli in nas pošteno opikali.“

A Ivanek, ki je bil pogumnejši kot drugi, reče: „Kaj nam pač mogó storiti? Predno me kateri ugleda, lahko vže dvakrat pete odnesem!“

A nobeden dečkov ni opazil, da jih tam gori pri uhodu opazuje sršenova straža.

Rajku in Martinku je postalo tesno pri srci. Strah pred sršeni jih je prevzel. Le Borkov Ivanek se porogljivo smeje ter zagradi z roko nekoliko prsti, da bi jo zagnal gori v duplo.

Továriša se spustita v beg in tudi Ivanku je postalo tesno, ubere jo torej za njima.

Za dva meseca so postali sršeni strah vsej okolici. Ne samó, da so lupili lubje z mladih drevesec, hodili so se tudi sladkat na zrelo sadje. Ti sladkosnedeži in tatovi pač ne vprašajo, čegavo je sadje; kajti dobro vedó, da se jih vsakdo boji. Največ se jih je nabralo na starej Borkovej hruški, kjer so iz zrelega sadja srkali sladek sôk. Ivanek bi pač tudi rad te krasne zrele hruške jedel; mikale so ga zeló, a ni si upal blizu. Ko bi hruško le malo potresel, usipala bi se cela tolpa sršenov na njega in opikala bi ga, da bi bilo joj! Saj vže prigovor pravi: „Devet sršenov za jedno kačo.“

Ivanek je vže večkrat slišal, kako sršenov pik boli, posebno če piči več sršenov. Človeku je preboleti hude bolečine, a često mora tudi umreti. Pripetilo se je vže, da so sršeni kako goved ali konja do smrti opikali. Otroci so se jih torej zeló bali. Kakor hitro se je kje kak sršen pokazal, vže so odnesli pete!

Necega dné je bil zeló vroč poleten dan. Pastirji so si zopet poiskali sence v gozdu ter se pogovarjali o sršenih v duplu.

Borkov Ivanek pravi: „Veste kaj? Lani so bile v našem sadovnjaku podzemne ôse, ki so tudi pokončavale čebele in ščipale zrelo sadje, a moj oče je nekega večera v mraku zakuril ogenj kraj uhoda ter z motiko izkopal ôsinjak. V témi ôse rade na svetlo leté, zató so pocepale vse v ogenj in tako smo bili rešeni teh jako nadležnih gostov. Kaj, ko bi tudi mi sršenom podkurili?“

Vsi pritrđijo in ugibajo, kako bi to storili. Sklenili so na večer prihodnjega dne potisniti na dolgej palici šopek goreče slame v sredo sršenovega dupla.

Drugi dan je bilo deževno vreme, kakor bi nalašč hotelo pastirjem pomagati sršene pokončati, ker ob deževnem vremenu so sršeni vsi domá. Ivanek vzame dežnik in jako dolgo palico, da bi ž njo dosegel do dupla. Predno je pomeril, odprl je dežnik, v jednej roki ga pred seboj držeč, a v drugej je držal dolgo palico. Ali o joj! Straža pred uhodom je takój zapazila, kaj Ivanek namerja. Cela tolpa sršenov se spusti niz dolu zaletavajoč se v dežnik. Ivanek se ustraši, pade v blato, a dežnik na njega. Gorjé mu, ako bi ga ne bil dežnik pokril in branil razdraženih sršenov!

A jeden ga je vender pičil v nogo. Otekla mu je zeló. Doma so mu pokladali mokre ovitke na njo, a oteklina ga je vender zeló boléla.

Sršen ima na zadkovem konci ostro želo, z njim je v zvezi mehurček, poln jedkega sôka. Sršen zabode želo človeku ali živali v meso in ob jednom se pocedi nekoliko tega jedkega sôka v ubodeno rano. Rana je sicer majhna, podobna igl-nemu ubodku ali zeló peče in skli, a koža oteče in zaprišči.

Zdaj se spomni Ivanek, da je to kazen božja za njegovo grozovitost, ker je bil zlatovrankam duplo zamašil. Sklenil je, nikoli več ptičev preganjati. Dobro se je spominal besed učiteljevih: „Kdor ptiče preganja, zadene ga prej ali pozneje kazen božja!“

Pastirji se pa tudi niso upali več sršenom podkuriti.

Prišel je mesec vinotok. Po goricah odmeva pokaanje pušk, samokresov in topcev. Vesela trgatev je. Koder koli greš, povsod ti prijetno doní na uhó ubrano petje veselih trgačev. Povsod po goricah je veselo, a tam doli v sršenovem duplu je žalostno. Sršenovo gnezdo navdaja neka skrivna slutnja in nemir. Matica leze jedva od stanice do stanice. Ne zapoveduje več in tudi ne nadzoruje več dela v duplu. Sršeni gledajo drug drugega z nevošljivim očesom, nobeden ne dela, vsi pasejo lenobo. Lenoba je mati vseh hudobij. Zato je tudi v sršenovem duplu nestalo reda in mirú. Od jutra do večera vré v njem, kakor bi se bližali hudi časi. Končno počí upor. Sršeni koljejo drug drugega. Tudi mladičem in bubam ne prizanesó. Trgajo jih iz stanic ter jih mečejo iz gnezda. To je strašen trenotek za sršenov rod. Brat ne prizanaša bratu, v pogubnem uporu lomijo z ostrimi čeljusti drug drugemu krila in noge, da morajo sramotno poginiti. Le malokateri se otmé in še ta zapusti hrastovo duplo za vselej, da bi prespal zimo v kakem varnem

kotičku in v prihodnjem spomladi ustanovil si daleč od tod nov dom in zaplodil nov rod.

In takó se je na sršenih v hrastovem duplu izpolnil prigovor, ki pravi: hudoba se sama bije.

Prišla je ostra zima. Sever brije čez dol in plan. Ptičjega petja ni več sličati, cvetice ne cvetó več, le po šipah na oknih cvetó ledene cvetice. Sèm po velikej cesti pa koraka s torbo na hrbtu vesel deček rudečih lic po cesti mimo hrasta v šolo. Borkov Ivanek je. Kakor vselej, takó se je tudi danes spomnil na zlatovranke in sršene. V gozdu je vse pusto, samó tam po hrastu kljuje zelena žolna s svojim močnim kljunom, da bi si izpod skorje s pilastim jezikom poiskala žuželkinih bub. Končno najde tudi hrastovo duplo. Tu je našla mnogó dober grizljaj za svoj lačni želodček,

A Ivanek ni nikoli več preganjal ptičev in danes je umen mož, ki zna ceniti korist ptičev, a sršenov se še vedno boji ter jih ima za največje sovražnike sadnega drevja.

Lipa.

Lb cesti lipa tam stoji,
Pa s ceste pótnik k njej hití.
„Pozdravljena mi sred livád,
Oj lipa, ljub mi tvoj je hlád.

Počijem naj pod streho to,
Ker trudno moje je teló.“

Stoji mi lipa, oj stoji,
A njeno listje le molčí.

Gre tujec dalje svojo pot,
Zdravnik prispè, obstane tod.

„Zdravilen, lipa, tvoj je evet,
To vé izkušnja mnogih let.

Natrgal zopet cvetja bom,
Ponesem sábo ga na dom.“

Stoji mi lipa, oj stoji,
A njeno listje le molčí.

Zdravnik otide, toda glèj,
Umetnik zdaj stoji pri njej.

Najboljši izmed vseh drevés,
Preljuba lipa tvoj je lés.

Sekiro vzel bom, dléto v dlan,
Po svetu kip, kipár bo znan.“

Stoji mi lipa, oj stoji,
A njeno listje le molčí.

Umetnik ide, a za njim,
Tam pevca čuj, prijatla rim.

„Razcvitaj, lipa, se lepó,
Saj ti slovansko si drevó.

Slovan částí, slaví te vsak,
Močí, mehkobe naše znak.

Viharjev, lipa, se ne bòj,
Vesel je tvoj in naš razvòj.

Jaz bodem čuval te sekír,
Krog tebe, v nas naj vlada mír.

Stoji mi lipa, oj stoji,
Pa kaj nje listje zdaj šumí?

Umela pač je govor tá,
Ta govor šel jej do srcá.

Fr. Krek.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Divja koza.

Po divjih samôtah pod strmimi vrhovi plešastih snežnikov pohaja zanimiva in lepa žival — divja koza. Pred človekom, svojim največjim sovražnikom, umaknila se je v mrzle puste višave, kjer so se gozdi skrčili v pritlikavo grmovje, kjer med razsedenim skalovjem, po grobljah in rižah zelené sicer redka ali sočna in dišeča planinska zelišča. Divja koza je podobna domačej kozi, samó da je daljšega vratú, daljšega in bolj zatrepanega trupla, višjih in krepkejših nog, in pa da brade nima. A še bolj jo ločijo od domače koze črni okrogli rogovi, ki tik nad črnimi svetlimi očmi rastó naravnost, zgoraj pa so kljukasto nazaj zakrivljeni. Rdečkasto-rujava letna dlaka v jeseni zatemní in sim ter tjà se dobi po zimi vsa črna divja koza. — Živalna in brdka divja koza je ustvarjena za te kraje. Po najstrmejših čeréh pleza in skače neznano hitro in varno; po dlan širokej polici leti po pečevji, kakor bi jo nosil vihar; kraj globokih prepadov, kjer bi človek mislil, da ni prostora za njeno nogo, drví hitro kakor strela. Z jednim skokom puhne na štiri metre visoko strmino, z največjo lehkostjo šine preko pet metrov širok preduh in brez vse škode skoči v sedem metrov globoko brezno. V skoku se obdrži na skalici, ki bi jo človek lahko z roko pokrtil in obstreljena tudi na treh nogah pobegne po najstrmejših robovih lovecu izpred oči.

Divja koza ni toliko plaha, kolikor previdna in oprezna žival. Izkušnja jo uči, da je človek njen najhujši preganjalec, zato je pred njim v vednem strahu, vedno se ozira in viha nos, najmanji sum jo požene na najvišje grebene. Če pa vidi, da je človek ne preganja, kmalu izgubi strah, postane krotka in se časih pomeša celó med domače koze, pasóče se po planinah.

Divja koza živi najraje v družbi. Nekdaj, ko so bile vse planine polne te živali, našlo se je večkrat v jednej družbi po 50—100 glav, a danes, ko je te živali vedno manjše število, dobi se redko še 10 glav v družbi.

Divja koza, naj se pase ali počiva, vedno misli na svojo varnost. Muleč travo, trgajoč sočno zelišče ali grizoč brstje, vsak čas preneha, vrže glavo kvišku, ogledava se, nastavlja ušesi in voha po zraku. Bodi si med pašo, bodi si med počitkom postavi se najstarejša koza na vzvišeno skalo ali na strmi greben za stražo, od koder pregleda vso okolico in opazi vsako nevarnost, ki se bliža od daleč. Ko ugleda kaj sumljivega, glasno zabrlizgne, skoči in pobegne na nasprotno stran, kakor blisk švigne vsa družba za njo in hipoma izgine, kakor bi se v zemljo udrla.

Ako divje koze zavohajo človeka, predno ga vidijo, postanejo jako nemirne, zbegano skačejo sem ter tjà, stezajo vratove, gledajo, slušajo in vohajo, ne vedoč, od katere strani jim pretí nevarnost, ne znajoč, na katero stran jim je treba pobegniti. Ko ugledajo sovražnika, zdrznejo se; nù, ako človek mirno stoji, postojé tudi koze in srpo upró oči vanj, ako se pa človek le malo gane, pobegnejo kakor strela.

Lov na divje koze je neizrečeno težavna in nevarna. Lovec mora biti trdnega, rekel bi železnega telesa, vajen vsakeršnih težav, ne sme se bati večdnev-

Nove knjige in listi.

* Pedagogika. Po najboljših virih spisal Anton Zupančič, učitelj pedagogike na ljubljanskem bogoslovnem učilišču. V Ljubljani. Založila katoliška tiskarna. — Tiskala „Katoliška tiskarna.“ 1888. Vel. 8°. 152 strani. (Cena 80 kr.) — To je knjiga, katere nam je bilo neobhodno potreba pri našem šolstvu. Zatorej jo priporočamo vsem slov. učiteljem, da si jo naroče vsak za šolsko knjižnico v svojem kraju.

* Vrtnarstvo, s posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. Po naročilu vis. c. kr. kmetijskega ministerstva spisal Gustav Pirc, tajnik c. kr. kmetijske družbe kranjske in popotni učitelj. S 180 podobami. V Ljubljani 1888. Založila c. kr. kmetijska družba kranjska. Natisnili J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani. Vel. 8°. 147 strani. — To je krasna knjiga, ki bo posebno dobro došla ne samo našim slovenskim gg. učiteljem, temveč vsacemu, ki se peča za vrtnarstvom. Živo jo priporočamo v obilo naročevanje, da se razširi po vseh slovenskih krajih. Nobena šolska knjižnica naj bi ne bila brez te velekoristne knjige in to še posebno na kmetih. Cena knjigi je 1 gl. Za gg. učitelje pa samo 74 kr. Za poštnino je pridjati 10 kr.

Knjižico „Cesar Franc Jozef I.“ ki jo je sestavil Iv. Tomšič na spomin 40letnega vladanja Njega Veličanstva, natisnil in založil pa Karl Rauch na Dunaji, priporočil je slavni c. kr. deželni šolski svet Kranjski z dopisom z dne 27. avgusta t. l. št. 1575 vsem c. kr. okrajnim šolskim svetom v razdelitev mej šolsko mladino na Kranjskem. Ravno tako tudi „Spomenico,“ ki jo je izdal Karl Rauch, tiskar na Dunaji.

Rešitev demanta in odgonetka šolskega reda v 8. „Vrtčevem“ listu:

Rešitev demanta:

G
k r t
s l i v a
E m a n v e l
G r i n t o v e c
n o s o r o g
P i v k a
p e s
e

Prav soga rešili: Gg. Greg. Koželj, učit. v Št. Gothardu; Al. Vakaj, pri sv. Ani v slov. gor. (Štir.); Fr. Terček v Idriji; Emil Šinko v Sredlci (Štir.); Ant. Znidaršič in Krist. Hodnik v

Il. Bistrici; Iv. Stabel v Škofjiloki; Ad. Kovačič, dij. v Celoveu; Ernest Širca, dij. v Gorici; Leop. Poljanec, dij. v Mariboru; Jos. Hude, dij. v Rudolfovem; Engelbert Gangl, dij. v Metliki; R. Maister, dij. v Kranji; Fr. Goršič, V. Ledenik, Fr. Stepan, Ivan in Julijan Železnikar, dijaki v Ljubljani; Janko Kersnik, realce v Ljubljani; Fel. Bénédek, uč. v Planini; Milan in Vlad. Vošnjak, učenca v Šoštanji (Štir.); Rud. Cepuder, uč. v Litiji; Otnar Meglič, uč. na Vranskem (Štir.); K. Paradiž, Beni in Marko Ipavec, Fr. Žličar, K. Gobeč in And. Ceme, učenci pri sv. Jurji ob juž. žel.; R. Andrejka, uč. v Ljubljani. — Apolonija Fatur in Emilija Thuma v Postojni; Ivana Leben v Horjulu; Novinka Peče v Starem trgu pri Raketu; Svitoslava in Stanislava Zarnik v Nevljah; Ema in Marija Gantar, uč. na Studencu; Alacija Treven, v Trziči; Neža Dobovišek, Mici Šešerko, Amalija Koser, Marija Cmok, Katinka Pisance, Alojzija in Ana Vrečko, Jos. Solar, Marijca Markošek, Neža Jošt, Katra Krajnc, Franika Gajšek, Lucika Čretnik, Anička Paradiž, Amalija Celestin in Katinka Lubaj, učenke v Št. Jurji ob juž. žel. (Štir.); Marijca Tomažič in Marijca Jesenek, uč. pri sv. Venčesu (Štir.)

Odgonetka šolskega reda:

Ponedeljek pisanje
Torek branje
Sreda slovnica
Četrtek risanje
Petek petje
Sobota zgodovina
Nedelja prosto.

Debelo tiskane črke ti povedo, da je v nedeljo **prosto**.

Uganili so: Gg. Alojzij Vakaj, pri sv. Ani v slov. gor. (Štir.); Ernest Širca, dij. v Gorici; V. Ledenik in Fr. Stepan, dij. v Ljubljani; Janko Kersnik, realce v Ljubljani; Milan in Vladimir Vošnjak, uč. v Šoštanji (Štir.); K. Paradiž, Beni in Marko Ipavec, uč. v Št. Jurji ob juž. žel. (Štir.); — Emilija Thuma v Postojni; Katinka Pisance, Alojzija Vrečko, Neža Dobovišek, Marija Šešerko, Amalija Koser in Marija Cmok, uč. v Št. Jurji ob juž. žel. (Štir.).

Zaradi podob moral se je „Vrtec“ za mesec **september** nekoliko zakasnuti, kar nam naši č. gg. naročniki naj blagovoljno oprosté. V prihodnje bode zopet vse v navadnem redu, ker smo se s podobami za dlje časa oskrbeli.
Uredništvo „Vrtčevo“.

Listnica. Nekaterim našim sotrudnikom: Ker nam poslanih spisov še ni bilo mogoče pregledati, zatorej lepa hvala za poslane stvari. Vse, kar je dobrega in primernega za našo slovensko mladino, priobčili bodemo radi, kolikor nam bode pripuščal prostor v „Vrtci“. Kadar pregledamo rokopise, poročali bodemo obširnejše v listnici ali pa pismeno.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 gl. 60 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. Napis: Uredništvo „Vrtčevo“, mestni trg, št. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdajatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšič**. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.